

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕЛЕРАДІОІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Глобальні структурні зміни, які відбулись у державотворенні та соціальному розвитку України, призвели до необхідності побудови нової системи формування свідомості громадян. ЗМІ відіграють дуалістичну роль. З одного боку, вони виступають інтерактивною ланкою у політичному діалозі «влада – громадяни», а з іншого, вони формують політичну реальність на теренах якої і відбувається. Існує певна дослідницька база щодо розгляду цього питання. Зарубіжні та вітчизняні дослідники виходять з того, що в Україні законодавчо сформульовано й закріплено основні принципи, завдання та стратегічні напрями державної інформаційної політики, сформовано державні інституції відповідної компетенції, ухвалено цілу низку концепцій, програм та планів дій. Водночас на рівні практичної реалізації інформаційний простір в сучасній Україні визначається як спорадичний, різноспрямований, нескоординований, інформаційне залежний [1].

Телерадіоінформаційний простір України пройшов кілька етапів свого розвитку. Перший етап становлення та кількісного зростання телерадіоорганізацій України припав на 1993–1999 рр. За цей час їх кількість зросла з 25 (головним чином державні ТРО) до 791 компанії. Паралельно розгортався процес форматування мовлення кожної з телерадіоорганізацій, здебільшого хаотичний. Другий етап (2000–2004 рр.) ознаменувався якісними змінами в національному телерадіопросторі. Хоча домінуючою тенденцією залишалось кількісне зростання, зокрема, кількість ТРО сягнула 1100, а загальний обсяг мовлення – майже 9 тисяч годин щодоби. Після характерного для першого етапу засилля в українському телерадіоєфірі зарубіжної відео- і аудіопродукції почала збільшуватися кількість програм вітчизняного виробництва, спроможних успішніше конкурувати із зарубіжними аналогами. Розпочалося очищення вітчизняного телерадіоєфіру від пропаганди насильства і розпусти. Мешканці більшості регіонів України стали приймати, крім передач місцевих ТРО, також і програми 6–8 центральних (київських) теле- і радіокомпаній. Третій етап, що розпочався в 2004–2005 рр. і триває донині, характеризується передусім масовим переходом ТРО на цифрове мовлення і викликаною цим

докорінною перебудовою їхньої діяльності. Оскільки запроваджені технології якісно змінюють ситуацію в телерадіопросторі, держава визначила цей процес як один із своїх пріоритетів, плануючи діяльність таким чином, щоб до 2014 р. в Україні було завершено перехід на цифрову форму мовлення. Якісні зміни відбуваються не лише в технологічних аспектах телерадіомовлення, а й у його наповненні. Сьогодні йде перехід від політики форматування кожного каналу окремо до планування форматів мовлення як у кожному з територіальних сегментів телерадіоінформаційного простору, так і загальнодержавного простору в цілому [2, с. 2].

Розглянемо стан розвитку телерадіоінформаційного простору Автономної Республіки Крим як складової частини інформаційного простору України. Природним монополістом в сфері розповсюдження телевізійного сигналу на півострові є Радіотелепередавальний центр АР Крим. 95% телекомпаній півострова користуються послугами РТПЦ, але їх якістю не задоволені. Найголовнішою причиною відсутності якості трансляції загальнонаціональних і регіональних телеканалів є старе обладнання РТПЦ, яке нормальний сигнал забезпечує лише в Сімферополі. РТПЦ АР Крим в цьому році продовжував здійснення комерційного проекту щодо розбудови мережі мікроретрансляторів на півострові. Введено в експлуатацію 10 ретрансляторів у невеликих селищах і містечках, за допомогою яких населення має можливість ефірного прийому 8–10 телеканалів, серед яких є, навіть, російський „ОРТ”. Останній ретранслятор встановлено в м. Щолкіне (15 телеканалів). В Автономній Республіці Крим станом на 1 січня 2011 року зареєстровано і працює 79 телерадіоорганізацій (для прикладу на 1 січня 2007 року було зареєстровано 85 телерадіоорганізацій). В тому числі: 13 телекомпаній ефірного мовлення, 14 ефірних радіостанцій, 9 радіоорганізацій проводового мовлення (5 самостійних радіоредакцій ДТРК “Крим” в приморських містах автономії припинили своє існування у 2010 році), 39 кабельні телерадіоорганізації і 1 ефірно-кабельні ТРО. З них 1 - державна (ДТРК «Крым»), 7 комунальних радіоредакцій, інші – комерційні. На території АР Крим ведуть мовлення лише п'ять регіональних ТРО: телевізійні ДТРК „Крим”, „Чорноморська ТРК”, ТРК «ІТВ», ТРК «Атлант-СВ», ТРК «Жиса», ТРК «Неаполь» і в ФМ-радіодіапазоні ТОВ „Студія Артекс”. Для прикордонного регіону зі складним станом геополітичних, міжнаціональних, міжконфесійних відносин такої кількості регіональних ЗМІ недостатньо. Як приклад: на Керченському півострові тільки в ФМ – діапазонах потужно з високою якістю з-за кордону приймаються 8 російських радіостанцій. Відсоток населення, охоплений програмами відповідних ТРК, складає: телебачення: ДТРК «Крим» – 74,63 %, ТРК «Черноморская» – 71,11 %,

ТРК «Жиса» – 30 %, ТРК «ІТВ» – 40 %, ТРК «Неаполь» – 40 %, ТРК «Атлант-СВ» – 25 %. Радіомовлення «УР-1» – 86 %, «УР-2» – 82 %, «Транс-М-радіо» (Студія «Артекс») – 70 %. Форматом телевізійного мовлення місцевих ТРК є, так званий, „регіональний формат”, в якому, згідно програмних концепцій, затверджених в ліцензіях, присутні жанрово збалансовані програми і передачі. Поява чисто музичних або спортивних та інших телеканалів спеціальних форматів в регіоні найближчим часом не передбачається. Але політична односторонність і заангажованість окремих телемовників в містах Криму не можуть сьогодні задовольнити телеглядачів. В творчому плані в Криму конкурують регіональні компанії: ДТРК „Крим” і ТРК „Чорноморська”, і ТРК „ІТВ” і ТРК „Неаполь”. ТРК „Жиса” останнім часом втратила свої минулі рейтингові позиції. В інших містах працюють по одній телевізійній або радіокомпанії. Аналогічний стан в ефірному радіомовленні. ТОВ „Студія Артекс” („Транс-М-Радіо”), як регіональний мовник, знаходиться поза конкуренцією. Це відбувається завдяки привабливому для російськомовного радіослухача формату, максимально можливого розповсюдженню програм і високої їх технічної якості. Напружена конкуренція серед місцевих ФМ-мовників виявилась лише в Сімферополі, де творче змагання ведуть 7 радіостанцій. „Радіо Майдан” працює переважно кримськотатарською і в цьому форматі є єдиним національним мовником-монополістом. Гострою проблемою в телерадіопросторі Криму є недостатнє використання української мови. Згідно із Законом України „Про телебачення і радіомовлення” в загальному об'ємі мовлення кожної телерадіоорганізації національний аудіовізуальний продукт повинен складати не менше 50 % [3]. На сьогодні усі ТРК півострова, не дотримуються вказаної законодавчої норми.

Однією з проблем телерадіоінформаційного простору автономії є постійне скорочення кількості абонентських точок дротового мовлення (ВАТ „Укртелеком”). Ця система поширення інформації впродовж багатьох років була основній на території автономії. Так, на початку 90-х років на півострові було понад 900 тисяч радіоточок, а в 2010 р. їх лишилося близько 120 тисяч. Ремонт мережі не здійснюється. За інформацією кримського філіалу „Укртелеком”, наприклад, вже в 2008 р. на утримання дротового мовлення фінансування не передбачено. Одним з варіантів вирішення даної проблеми є перехід на ФМ-мовлення. У недостатній мірі здійснюється забезпечення населення інформаційною продукцією в Північному Криму, а також в Кировському, Нижньогірському і Первомайському районах. У Бахчисараї і Судакському районах, у зв'язку із складним гірським рельєфом, кількість і якість ефірних каналів також обмежена. З метою приведення планів

відносно розробки мережі поширення телебачення в гірській місцевості автономії до вимог чинного законодавства необхідно впровадження цифрового телебачення. Реалізація на території АР Крим вказаного проекту надаватиме сприяння інтенсивнішому розвитку аудіовізуальних засобів масової інформації. Окрім того, на базі ДТРК «Крим» необхідне створення Республіканського телебачення, яке мало би охоплення всієї території півострову, та видавало би інформаційний продукт з урахування специфіки регіону. Більшість ТРК АРК, згідно з ліцензією ведуть мовлення на 2-х мовах – українською та російською. На 3-х мовах (українською, російською та кримськотатарською) здійснює мовлення телеканал «АТР» та радіо FM- формату «Мейдан». Сьома мовами (українською, російською, кримськотатарською, болгарською, німецькою, грецькою, вірменською) здійснює мовлення лише ДТРК «Крим». ДТРК «Крим» має два попередження від Нацради з питань телебачення і радіомовлення за недотримання умов ліцензії у частині обсягу мовлення та порушення паритету у мовному питанні. З 14 березня 2011 року телекомпанія переходить – поки тільки в столиці АРК – на цілодобове мовлення, і таким чином, почне виправлятися. Проблема в тому, що ДТРК «Крим» повністю і безроздільно підпорядковується Києву, фінансується з держбюджету, відповідно Держкомітет з питань телебачення та радіомовлення України не тільки призначає її керівництво, а й визначає мовну політику. У перших осіб автономії є лише право погоджувати кандидатуру гендиректора або мотивовано відмовити в цьому. Підпорядкування ДТРК «Крим» автономії дозволить технічно модернізувати канал за рахунок коштів республіканського бюджету, та оптимізувати структуру та кількість працівників. Це дасть змогу провести перший пілотний проект по впровадженню суспільного телебачення в Україні, а також вивести в телевізійному сегменті інформаційного простору півострова якісний інформаційний республіканський продукт. В 2009–2010 рр. ДТРК «Крим» не змогла розширити сферу мовлення в автономії, хоча отримала відповідну ліцензію Нацради з питань телебачення та радіомовлення України в зв'язку з відсутністю фінансових можливостей. Таким чином, одним з найсуттєвіших недоліків кримського інформаційного ринку, а відтак і причиною порушень прав громадян на свободу слова, недорозвинутості громадянського суспільства є недоступність для населення повної та об'єктивної інформації про стан справ у державі та світі тощо. Незважаючи на те, що інформаційний простір Криму насичений, громадяни відчувають певний брак свіжих і тверезих оцінок. Інший бік проблеми полягає у тому, що ЗМІ, навіть маючи відповідну інформацію, не можуть донести її до споживачів. Головною причиною цього є їх фактична залежність від певних груп

інтересів (власників). Тому одним з шляхів подолання проблеми є створення республіканського суспільного телебачення, яке дозволить громадянам отримувати об'єктивну, незаангажовану інформацію з урахуванням специфіки Криму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крос К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: Перспективи конкуренції. – К.: Основи, 2006. – 142 с.; Гриценко О.М. Мас-медіа в процесах демократичних трансформацій українського суспільства (політико-культурологічний аспект): Автореф. дис. д-ра політ. наук – 23.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. – К., 2006. – 31 с.; Несвіт Г.П. Інформаційна політика держави як фактор реформування суспільства: Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. політ. наук: Одес. нац. юрид. акад. – О., 2001. – 16 с.
2. План розвитку національного телерадіоінформаційного простору України 2009 [Електронний формат]. – Режим доступу: <http://nrada.gov.ua/ua/normativnydokumenty/planrozvitku.html>.
3. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» зі змінами та доповненнями від 21 грудня 1993 року N 3759-XII [Електронний формат]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3759-12>.